

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД – ОДИН З КЛЮЧОВИХ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Прокоф'єва А.,

студентка групи БЗП-19

кафедри приватного та публічного права

Інституту права та сучасних технологій

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, Коваленко І.А.

Київський Національний університет технологій та дизайну.

м. Київ, Україна

В повідомленні досліджується право на справедливий суд відповідно до якого кожній людині гарантується право на забезпечення прав, свобод та законних інтересів. Пропонуються висновки і рекомендації.

Ключові слова: принципи цивільного процесу, верховенство права, право на справедливий суд, забезпечення прав і свобод, право на справедливий судовий розгляд.

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 1 та 8 Конституції Україна є правовою державою, в якій визнається та діє принцип верховенства права. Однією з ознак такої держави є забезпечення права на справедливий судовий розгляд [1].

Відповідно до ст. 4 Цивільного процесуального кодексу кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів [2].

Право на справедливий суд закріплює стаття 7 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»: «Кожному гарантується захист його прав,

свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом» [3].

17 липня 1997 р. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 р. і тим самим взяла на себе зобов'язання гарантувати права, закріплені в ній, та визнала юрисдикцію Європейського суду з прав людини з питань тлумачення й застосування цієї Конвенції. Це має виключне значення для цивільного судочинства в нашій державі [4].

Право на справедливий судовий розгляд посідає одне з найвагоміших місць серед інших прав людини, бо його зміст вказує на те, що будь-яке порушене право може бути відновлене за допомогою певної справедливої процедури. Якщо в державі відсутня така ефективна та справедлива процедура захисту і відновлення порушеного права, то це означає, що будь-які інші права, гарантовані цією державою, є декларативними. Ці обставини зумовлюють підвищену увагу до вивчення права на справедливий судовий розгляд та його реалізацію

Справедливість є не лише соціальним, морально-етичним чи філософським, а й правовим феноменом, який має нормативне закріплення у різних правових актах. Справедливість як кримінальна процесуальна категорія має цілком визначені правові форми, оскільки регламентується у нормах, які визначають засади кримінального провадження, правовий статус його учасників, процесуальну форму проведення процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Однак законодавча регламентація справедливості кримінального провадження є досить складним завданням, що зумовлено комплексністю та різноаспектністю цього питання. Адже досить складно вичерпно визначити та нормативно закріпити всі форми прояву справедливості, які виникають під час здійснення кримінального провадження. Окрім цього, правозастосовча практика вимагає правової визначеності в розумінні цього конвенційного стандарту, що сприятиме забезпеченню його виконання чи встановленню випадків його порушення.

Українське законодавство не розкриває зміст права на справедливий судовий розгляд у конкретній правовій нормі, проте втілює і закріплює окремі його складники в різних нормативно-правових актах. З цього приводу вдало висловився В. Городовенко, який зауважує, що Конституція України, прямо не визнавши принципу справедливості, втілила численні його складники у розділах I «Загальні засади» і II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» [1, с. 23]. Захист невід'ємних прав і свобод людини покладено на суд, що закріплено в судоустрійному і процесуальному законодавстві.

З метою підвищення національних стандартів судоустрою і судочинства та забезпечення права на справедливий суд, 12 лютого 2015 року було прийнято Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд», яким ухвалено нову редакцію Закону України «Про судоустрій та статус суддів» та внесено зміни і доповнення до процесуальних кодексів України [5].

Зокрема, закріплений у ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» справедливий та неупереджений розгляд справ у розумні строки, встановлені законом, є складником права на судовий захист. Справедливість, добросовісність та розумність визначаються засадами цивільного законодавства (ст. 3 ЦК України) [6]. Згідно зі ст. 2 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ із метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [2].

В ст. 2 Закону «Про судоустрій та статус суддів» визначено, що суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода

на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Незалежність суду, як передумова реалізації права на справедливий суд, регламентується в ст. 6, де закріплено, що здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу [3, с. 39].

Суди здійснюють правосуддя на засадах верховенства права. А в ст. 7 закріплено, що кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом [3]. Наведені положення свідчать, що в тексті цього закону термін «справедливий суд» вживається і в контексті вимоги до суду як до інституції (незалежним, безстороннім, справедливим судом, утвореним законом), і в контексті вимоги до процедури судочинства (здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд).

Ще один важливий прояв легітимності влади – це довіра суспільства, яке готове жертвувати заради здійснення загальнодержавних, загальносоціальних проєктів, сюди можна віднести діяльність волонтерських організацій, здійснення меценатства, спонсорська допомога приватних організацій, спільна діяльність державних і недержавних інституцій. На підставі вищенаведених характеристик, через які проявляється легітимність сучасної державної влади, нами запропоновано авторське визначення легітимності судової влади. Легітимність судової влади – це політико-правова категорія, що проявляється через визнання авторитету суду суспільною думкою, визнання міжнародною спільнотою і показує готовність суспільства визнавати і виконувати судові рішення [7, с. 193-195].

Висновок.

Можна зробити висновок, що право на справедливий суд є основоположним правом, яке гарантується кожному. Правове регулювання здійснюється не тільки національним законодавством: Конституція України, Цивільний процесуальний кодекс, Кримінальний процесуальний кодекс, Закон України «Про судоустрій та статус суддів», а й міжнародними

договорами, чинними для України : Конвенція про захист прав та основоположних свобод та іншими міжнародними актами.

Право на справедливий судовий розгляд можна розглядати в широкому значенні (передбачено у п. 1 ст. 6 Конвенції) та вузькому значенні (охоплює лише поняття «справедлива судова процедура»). З позиції ЄСПЛ право на справедливий суд являє собою сукупність елементів, а саме: необтяжений юридичними та економічними перешкодами доступ до судової установи, належна (справедлива) судова процедура, публічний судовий розгляд, розумний строк судового розгляду, розгляд справи незалежним і безстороннім судом, встановленим законом. Ці елементи науковці часто поділяють на інституційні і процедурні. За допомогою аналізу ч. 1 ст. 6 Конвенції можна з'ясувати, що об'єкти, судовий захист яких має відбуватися з додержанням вимог справедливого судового розгляду, повинні мати цивільно-правовий характер.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 26.03.2022).
2. Цивільний Процесуальний Кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 26.03.2022).
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 26.03.2022).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950ю URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 26.03.2022).

5. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України від 12 лют. 2015 р. № 192-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>. (дата звернення 26.03.2022).

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20030116#Text> (дата звернення 25.03.2022).

7. Бережанський Г.І. Особливості розуміння права на справедливий суд. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 3. С. 191-196.

The message examines the right to a fair trial, according to which every person is guaranteed the right to ensure rights, freedoms and legitimate interests. Conclusions and recommendations are offered.

Key words: principles of civil procedure, rule of law, right to a fair trial, ensuring rights and freedoms, right to a fair trial.